

ПАРРАНДАЧИЛИК СИРЛАРИ

Парранда зотлари
Парранда касалликлари
Паррандаларни асраш
Парранда гўшти
Озуқа рационни
Инкубация
Тухум

ПАРРАНДАЧИЛИК СИРЛАРИ

*(Уй паррандалари - товуқ, ўрдақ, ғоз, курка парваришлаш
ва тухум етиштириш)*

Тўплаб, нашрга тайёрловчи:
Рустам Қурбонов

«Meriyus» нашриёти
Тошкент — 2013

УДК: 636.61

ББК: 46.8

П – 21

Паррандачилик сирлари / Тўплаб, нашрга тайёрловчи: Рустам Қурбонов. - Т.: Meriyus, 2013 йил, 96 бет.

ISBN 978-9943-395-90-9

Ушбу қўлланмада паррандалар ва улар тухумларини етиштириш бўйича маълумотлар берилган.

Масъул муҳаррир:
Маҳмуда Абдуллаева

© "Meriyus" нашриёти, 2013

СЎЗБОШИ

Паррандачилик етти хазинанинг бири экани ҳақида ҳаммамиз эшитган бўлсак керак. Бугунги кунда у чиндан ҳам хазинага айланган. Давлатимиз томонидан хусусий тадбиркорликка катта эътибор берилаётган бир пайтда бу соҳа тобора ривожланмоқда. Жумладан, товуқчилик билан шуғулланаётган тадбиркорларимиз ҳам бошқалар қатори кам бўлмаётир.

Авваллари юртимизга паррандачилик маҳсулотлари четдан келтирилган бўлса, эндиликда ўзимизнинг тадбиркорлар томонидан етиштириб бериляпти. Бозорларимиз расталарида қаторлашиб турган товуқ гўшти ва тухум маҳсулотларидан халқимиз истаган пайтларида олиб фойдаланаётирлар.

Тўғриси, сиз азизларга ушбу китобчани тайёрлар эканмиз, иш жараёнида паррандачилик ҳақидаги алоҳида китобларга кўзимиз тушмади. Бор материаллар ҳам чорвачилик ҳақидаги умумий қўлланмаларда қисқача маълумот сифатида келтирилган.

Хуллас, мазкур тўпلامда парранда ва паррандачилик тўғрисида, уларни етиштириш, парваришlash ҳақида, тухум ва унинг фойдалилиги борасида сўз юритилади.

Ўйлаймизки, китоб тадбиркорларимизни, талабаларимизни, умуман, халқимизни дарслик ёки қўлланма сифатида қизиқтиради.

Зухра ҲАМДАМОВА, журналист

УМУМИЙ МАЪЛУМОТЛАР

Паррандаларнинг биологик хусусияти

Паррандачилик чорвачиликнинг сердаромад, серпушт ва тез етилувчан тармоғи ҳисобланади. У халқимизга кўплаб сифатли парҳез таом — тухум ва парранда гўшти етказиб беришда катта аҳамиятга эга. Айниқса, товуқ, ўрдак, ғоз ва куркачилик билан шуғулланувчи тармоқлари қишлоқ хўжалик паррандачилигининг асосий ва етук соҳаси ҳисобланади. Улардан қисқа вақт ичида кўп миқдорда мазали гўшт олинади. Парранда гўшти тез ҳазм бўлиш хусусиятига кўра барча турдаги чорва моллари гўштидан устун туради. Таркиби ҳар хил кимёвий элементларга бой. Жумладан, 2 ойлик жўжа гўштида 20% га яқин оқсил, 10-12% ёғ бўлади. Тухумида 13% оқсил, 11% ёғ, 1% минерал моддалар ва витаминлар комплекси кузатилади. Тўйимлилиги жиҳатидан 10 дона товуқ тухуми 0,8 кг мол гўштига тўғри келади. Тухум таркибида 85% га яқин сув бўлиб, қолгани соф оқсил, витамин ва ферментлардан иборат. Тухумнинг сариқ моддасида 52% сув, 32% ёғ ва 16% га яқин оқсил бўлади.

Паррандачилик жуда тез етиладиган, тез кўпаядиган ва семириши учун кам озуқа сарфланадиган чорвачилик тармоғи ҳисобланади. Масалан, товуқ жўжалари 5-6 ойлигида тухумга киради ва биринчи йилда 150-200 та тухум беради.

Гўшт учун боқиладиган товуқ жўжалари 55-60 кун ичида 1,5-1,8 кг семиради ва 1 кг семириши учун ўртача 2,6-2,8 кг озуқа сарфланади.

Ўрдаклар 50 кунлигида вазни 2 кг.га етади ва бир йилда ҳар бош ўрдакдан 100-150 донадан тухум олиш мумкин.

Ғозлар 65-75 кунлигида вазни 4-4,5 кг.га етади ва ҳар 1 кг семириши учун 4-4,5 кг озуқа сарфланади. Ҳар бир бош ғознинг йил давомида берган насли ҳисобида 70-75 кг ва куркалардан эса 200 кг гўшт етиштириш мумкин. Уларнинг жўжалари 6 ойлигида 5-6 кг келади. Айримлари эса 8-9 кг ва ундан ҳам кўпроқ бўлади.

Паррандаларнинг серпуштлиги уларнинг энг муҳим кўрсаткичларидан бўлиб, бир қанча факторларга ҳам боғлиқдир. Масалан, паррандаларнинг тури, зоти, ёши, боқиш усуллари, йилнинг фасли ва индивидуал хусусиятлари шулар жумласидандир.

Паррандаларда серпуштлик (тухум бериши)нинг ёшга қараб ўзгариши:

Парранда турлари			Ёши (йил ҳисобида)				
			1	2	3	4	5
товуқ	тухум йўналишида	ўртача(%)	270 100	230 85,2	197 73,0	169 62,6	148 54,8
	гўшт-тухум йўналишида	ўртача(%)	180 100	140 77,8	110 61,1	90 50,0	65 36,1
ўрдак		ўртача(%)	110 100	120 109	90 81,8	80 72,7	60 54,5
ғоз		ўртача(%)	40 100	50 125	65 162,5	60 150	30 75
курка		ўртача(%)	90 100	96 106,7	85 94,4	68 75,6	34 37,8

Паррандаларнинг тухум қилиши қиш ойларида сусаяди ва баҳорда эса жадаллашади. қиш вақтида олинган тухум миқдорини аниқлаш мақсадида 4 ой (ноябр-феврал ойлари) мобайнида етиштирилган тухумлар ҳисобга олинади. Паррандаларнинг биринчи тухум қилган кунигача ўтган вақт физиологик етилувчанлик даври деб аталади. Бу давр турли хил паррандаларда турлича: масалан, тухум йўналишидаги товуқларда 120-150 кун, гўшт-тухум йўналишидаги товуқларда 150-180 кун, куркаларда 220-320 кун, гўшт-тухум йўналишидаги ўрдакларда 200-260 кун, гўшт йўналишидаги ўрдакларда 280-330 кун ва ғозларда 250-330 кун бўлади.

Паррандаларнинг туллаш вақтига қадар берган тухум миқдори тухум бериш цикли деб аталади. Тухум бериш циклини аниқлаш учун хўжаликларда ҳисоб ишлари олиб борилади.

Парранда тухумларининг вазни уларнинг турига кўра ҳар хил бўлади. Масалан, товуқ тухумлари 55-62 г, ўрдак ва куркаларники 80-100 г, ғозларники эса 110-180 г келади.

* * *

Паррандаларнинг вазни алоҳида ва гуруҳ қилиб тарозида тортиб аниқланади. Лекин тухум йўналишидаги жўжалар 150 кунлигида, гўшт йўналишидагилари эса асосий гуруҳга ўтказиш ёки гўшт учун сўйиш вақтида текширилади.

Паррандаларнинг гўшт маҳсулдорлиги уларнинг қуйидаги кўрсаткичлари асосида аниқланади: танасини шакли — формаси, кўкрак ва оёқ (сон)ларининг гўшторлик хусусияти, гўштининг сорти

ва сифати, танасидаги гўшт ва суяк миқдори ҳамда уларнинг ўзаро нисбати, гўшт учун сўйилган вақтидаги вазни ва ана шу даврга қадар бўлган ўсиш тезлиги ва бошқалар.

Кўплаб сифатли парранда гўшти етиштиришда ихтисослаштирилган паррандачилик фабрикалари ва комплекслари салмоқли ўрин эгаллайдилар. Бу борада бройлер (гўштбоп) жўжа гўшти етиштириш муҳим аҳамиятга эга. Бройлер гўшт йўналишидаги зот ҳисобланади. Бройлер ўзининг мазаси, лаззатли ва парҳез бўлиш хусусиятига кўра катта аҳамиятга эга. Тухумдан чиққан жўжа 55-65 кунлигига қадар жадал усулда боқилса, кифоя. Улардан 1 кг гўшт маҳсулоти олиш учун 2-2,5 кг омихта ем сарфланади.

Товуқларни гуруҳларга бўлишда уларнинг асосий маҳсулоти ҳисобга олинади. Масалан, тухум йўналишидаги товуқларнинг вазни 1,8-2,2 кг, ҳам тухум, ҳам гўшт йўналишидагиларники 2,5-3,5 кг ва гўшт йўналишидаги товуқларники 3,9 кг ва ундан кўпроқ келади.

Паррандаларнинг классификацияси ва турлари

Паррандаларни улардан олинadиган устивор маҳсулотга кўра классификация қилиш қабул қилинган. Товуқлардан олинadиган асосий маҳсулот тухум ва гўшт ҳисобланади. Шу боис товуқлар асосан 3 йўналишга бўлинади:

<i>Йўналиши:</i>	<i>Тухум</i>	<i>Тухум-гўшт</i>	<i>Гўшт</i>
<i>Вазни:</i>	1,8 — 2,2	2,5 — 3,5	3,9 ва ундан юқори
<i>Маҳсулдорлиги:</i>	270 ва ундан юқори	200	180 тагача
<i>Кунлик озуқалантириш:</i>	6 марта	5 марта	4 марта

Товуқлар маҳсулдорлиги ташқи тузилишига қараб серпушт, гўшtdор серпушт ва гўшtdор зотларга ҳамда зот гуруҳларига бўлинади.

Ўрдак зотлари ҳам гўшtdор, гўшtdор-серпушт ва серпушт йўналишдан иборат.

Курка ва ғозларнинг зотлари гўштдор типига киради.

Товуқларнинг ташқи кўринишига қараб унинг баъзи сифатларини аниқлаш мумкин. Тухум йўналишидаги товуқларни танлашда ҳаммамиз ҳам баъзан янглишамиз ёки ташқи кўринишига қараб унга қандай баҳо беришни билмаймиз. Қуйида биз тухум йўналишидаги товуқни танлашда аҳамият берилиши лозим бўлган баъзи хусусиятларни кўриб чиқамиз.

Тана аъзолари Боши ва кўзлари	Яхши товуқ Ранги қизил. Пат- лари қисман думалоқ ва эътиборни тез тортади, ранги оч са- риқдан жигарранг- гача. Кўзи оқ-қораси аниқ ва тиниқ.	Ёмон товуқ Ранги оч рангда. Кўзи тиниқ бўл- майди.
Тожи	Тожи оловранг ва майин.	Тожи очранг, қуруқ, қирралари аниқ аж- ралиб турмайди.
Тумшуги	Ўткир, калта, оз- гина букилган. Жў- жаларда сариқ, то- вуқларда ёрқинли- гини йўқотган бўла- ди.	Узун, сарғиш.
Кўкрак	Гўштдор, кўкрак суяклари деярли се- зилмайди.	Озгин, кўкрак су- яклари бўртиб чиқ- қан.
Тери	Майин, юмшоқ, ёр- қин, ёғи чиқмаган.	Қуруқ, қаттиқ, кў- кимтир ва сарғиш рангда, ёғи чиқиб туради.
Оёқ	Кенг қадамли, жў- жаларда тўқ сариқ, товуқларда оч сариқ.	Х шаклида, ориқ ва сариқ.
Бел	Кенг ва узун.	Қисқа ва нозик.
Анал тешиги	Нам, юмшоқ, бур- масиз, кўкимтир-оқ.	Қуруқ, сариқ.
Патлари	Жўжаларда силлиқ ва ёрқин. Товуқларда алоҳида, дум патлари ажралган.	Жўжаларда ёрқин эмас (матовый), ало- ҳида ажралган. То- вуқларда рангсиз, тўзфиган.
Қорни	Катта ва эластик, гупкадек юмшоқ. Юмшоқ ва эластик тери билан қоп- ланган.	Тортилган, қаттиқ ва қўпол тери билан қопланган.

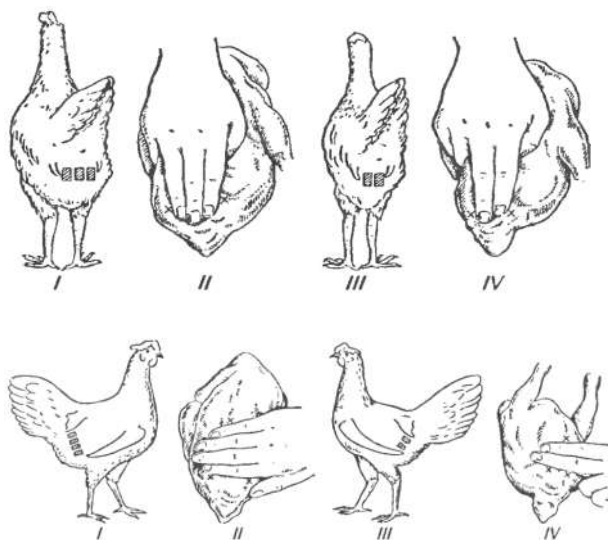
Яхши товуқни ёмонидан ажратишда уни қўлга олиб кўриш ҳам мумкин.

Товуқларнинг оёқлари ораси юмшоқ ва эластик бўлиши лозим. Оёқлари орасидаги масофа 2-3 бармоқни ташкил этиши керак. Бунда товуқнинг катталиги ва бармоғингизнинг қалинлигига ҳам аҳамият беринг.

Бундан ташқари, товуқнинг оёқлари текис бўлиши, клеш сингари "ичкарини кўрсатмаслиги" ($>$ $<$) лозим. Бундай товуқ тухум қўйишда қийналмайди.

Иккинчи эътиборли жиҳати шундаки, оёқлари асоси билан кўкрак асоси орасидаги масофа табиатан бир бармоқ кенглигида бўлади ва тухум қўйиш пайтида 3-4 бармоқ кенглигича кенгаяди.

Товуқ тухумдан қолганда унинг ташқи кўринишида ҳам ўзгаришлар юз беради. Унинг қорни қаттиқлашиб, мунтазам кичрайиб боради. Буни қуйидаги тасвирда янада аниқроқ кўриш мумкин:

Товуқларнинг ташқи кўринишига қараб маҳсулдорлигини аниқлаш.

I, II - яхши тухум берадиган товуқ.

III, IV - яхши тухум бермайдиган товуқ.

Паррандаларнинг саноат асосида ривожланиши парранда зотлари структурасини ўзгартиради ҳамда уларнинг ихтисослаштирилган линия ва кросс (насл олишда фойдаланиладиган гибрид)ларидан фойдаланиш имконини туғдиради.

Масалан, тухум етиштириш учун асосан Легторн зот товуқларининг турли мамлакатларда вужудга келтирилган ва генетик ишлаб чиқиши жиҳатидан ҳар хил кроссларидан фойдаланилади.

Лекин шуни қайд қилиб ўтиш керакки, кўпчилик чет давлатларда пўчоғи жигарранг бўлган тухумга эҳтиёж кўпроқ ва ушбу тухум оқ

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/2576> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/2576> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/2576>